

Camelia Gavrilă, Mihaela Doboș,
Mariana Chiriac, Cezar Zaharia

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ PENTRU CONCURSURI, OLIMPIADE ȘI CENTRE DE EXCELENȚĂ

Gimnaziu

ARGUMENT

Conceptul de auxiliare diferențiate destinate învățării limbii și literaturii române, realizat de Editura Paralela 45, are ca punct culminant culegerile de excelență – o realizare editorială unică atât ca amploare, cât și ca noutate metodică și didactică. Aceste culegeri sunt ghiduri fundamentale pentru toate competițiile de limba și literatura română, pentru formarea unei culturi literare și artistice și, de ce nu, pentru o viitoare carieră literară, jurnalistică și în științele comunicării.

Limba și literatura română pentru concursuri, olimpiade și centre de excelență este o lucrare structurată în patru părți, cuprinzând temele cele mai însemnate, conform programelor școlare actuale, care pot fi tratate de elevii talentați, de la clasa a V-a la clasa a VIII-a. Din punct de vedere didactic și metodic, această lucrare oferă un tip de pregătire modernă, care se bazează pe învățarea prin suporturi teoretice și prin teste de evaluare/autoevaluare. Concepția care stă la baza ei este izvorâtă din dorința de a oferi fiecărui utilizator (elev, profesor-antrenor sau părinte-susținător), direct sau indirect, posibilitatea de a parcurge toți pașii necesari atingerii performanței.

Partea I are o dimensiune precumpănitor teoretică, reunind într-un tablou explicativ organizat gradual toate noțiunile și conceptele din programa de literatură pentru învățământul gimnazial. Casetele cuprind definirea standard a noțiunilor, urmată de enumerarea particularităților acestora („limitări și deschideri”). Ca noutate absolută, **BREVIARUL ESTETIC**, paragraf încorporat fiecărui conținut teoretic, sintetizează aprecieri esențiale ale teoreticienilor din domeniul literaturii asupra fiecărui concept cuprins în programă. Rolul Breviarului este de a provoca la reflecție și investigație/cercetare elevul pasionat de înțelegerea textului literar în toate componentele sale. Un rol similar îl are secțiunea **PUNCTE DE VEDERE**, care deschide o abordare problematizantă a operei literare. Secvențele **REFLECTEAZĂ** și **CITEȘTE, INTERPRETEAZĂ, ARGUMENTEAZĂ** au rolul de a regândi obișnuințele și clișeele de receptare din diferite manuale și auxiliare școlare, dar și de a dezvolta spiritul critic al elevilor. Secțiunea de **APLICAȚII** cuprinde un set de 11-12 întrebări și sarcini de lucru pe texte la prima vedere. O secțiune foarte originală, adecvată noilor tendințe din didactica actuală, este **LITERATURA ȘI CELELALTE ARTE – INTERFERENȚE ÎN SPAȚIUL OPEREI LITERARE**, destinată inițierii elevului de gimnaziu atât în cultura artistică, precum și în dialogul sau interferența literaturii cu diverse forme de exprimare artistică – pictură, muzică, film.

Partea a II-a are un caracter pregnant aplicativ, conținând **64 de teste concepute după modelul celor de la olimpiade și concursuri școlare**. Fiecare profesor-antrenor are astfel un ghid practic de pregătire tehnică a elevului, de evaluare a performanțelor individuale și de selecție a elevilor care vor participa la concursuri și olimpiade școlare. Pornind de la premisa că fiecare elev care dorește să aprofundeze excelența la limba și literatura română are nevoie de o pregătire specială, am gândit cele patru secțiuni ale acestei părți (clasa a V-a, a VI-a, a VII-a, a VIII-a) în trei pași: trei teste inițiale, menite a evalua talentul și competitivitatea fiecărui elev, urmate de câte zece teste de antrenament și apreciere a învățării temelor și, la final, de câte trei teste care evaluează progresul individual. Toate cele 104 texte integrale sau fragmente de texte selectate pentru aplicații sunt adecvate vârstei și capacității de înțelegere a micilor performeri, fără a neglija criteriul diversității, al noutății și al reprezentativității auto-

rilor români și străini. Credem că acestea nu vor plictisi și că, mai mult, vor stimula pasiunea pentru lectura integrală a operelor-suport.

Partea a III-a se adresează competențelor de înțelegere a sincretismului artelor și este concepută sub forma a 16 teste, având ca suport un text literar, imaginea unei picturi și un text nonliterar. Tehnica „lecturii imaginii” interferează cu tehnica „lecturii cuvântului”, iar testele concepute în acest scop sunt instrumente de învățare și evaluare adecvate etapei de școlaritate a elevilor.

Partea a IV-a este rezervată răspunsurilor și sugestiilor de rezolvare pentru toți itemii de limbă și comunicare din carte. Motivația conceperii acestui capitol ține de necesitatea verificării pe durata pregătirii elevilor a ritmului și a nivelului de progres individual, cu sau fără asistența profesorului. Pe de altă parte, am considerat că oferirea unor soluții punctuale pentru subiectele de literatură ar îngreuna și, implicit, ar limita disponibilitatea imaginativă și creativă a celor angajați în pregătirea pentru concursuri și olimpiade, ceea ce ar conduce la negarea ideii înseși de excelență în domeniul literaturii.

Ca o noutate suplimentară, elevii cuprinși în programul de excelență au posibilitatea să-și posteze propriile răspunsuri la teste, precum și reflecțiile personale pe site-ul www.Qvis.ro, site-ul e-portofoliului elevului, cea mai mare platformă dedicată comunității online a elevilor creativi. Profesorii-antrenori au de asemenea posibilitatea de a include în propriul portofoliu profesional tipurile de teste de excelență propuse în această lucrare, dar și altele elaborate de ei, accesând site-ul www.Qedu.ro, cea mai complexă platformă online dedicată e-portofoliului cadrelor didactice. O arhivă electronică, ușor de accesat chiar și de pe un telefon mobil, este nu doar un pas spre digitalizarea conținuturilor învățării, dar și o modalitate rapidă și stimulativă de comunicare, îndrumare și socializare.

Iată motivele principale pentru care această carte reprezintă un veritabil manual pentru învățarea de excelență a limbii și literaturii române și care poate genera performanța și succesul.

Autorii

PARTEA I

CONȚINUTUL ÎNVĂȚĂRII

CARTEA – OBIECT CULTURAL

Obiect simbolic prin excelență, **cartea** este cea mai valoroasă născocire omenească, o sinteză a spiritului cu materia care îi dă omului șansa de a progresa și de a cunoaște, dincolo de efemeritatea existenței sale pământești. Indiferent de natura ei – literară sau nonliterară –, cartea reprezintă o oglindire în variate grade a realității, dar și o depășire a acesteia prin imaginație și creație. De la structura de suprafață – copertă, titlu, cotor, pagini, file, autor, prefață și postfață, cuprins, note de subsol, index etc. – până la cele mai profunde informații și sensuri pe care le cuprinde, fiecare carte este o lume în sine, un orizont nesfârșit de semnificații care se generează la fiecare lectură.

Cartea de literatură este, fără îndoială, cea mai originală și mai flexibilă întrupare textuală a ideii de carte, deoarece reprezintă emanația unui autor care caută a „citi” realitatea prin grila sufletului și a gândului individual, în mod necesar diferită de a celorlalți autori. Cuvântul care definește cel mai bine procesele prin care universul devine carte este „libertate”, întrucât nu există reguli sau canoane care să constrângă spiritul uman a se exprima artistic într-o anumită manieră. Pentru cititorul de ieri și de azi, cartea este o alternativă la realitate, o evadare sau un refugiu nu doar pentru ființa solitară, ci pentru oricine dorește să-și îmbogățească devenirea prin lume cu experiențele teoretic infinite pe care i le poate oferi aventura lecturii, sinonimă cu trăirea succesivă sau paralelă a vieții tuturor personajelor care „trăiesc” în captivantele lumi ficționale.

BREVIAR ESTETIC

1. „O carte, orizontul unei alte puteri. Experiență fugitivă, deși imediată...”
2. „A scrie înseamnă a retrage limbajul din curgerea lumii.”

(Maurice Blanchot, *Spațiul literar*)

CITEȘTE, INTERPRETEAZĂ, ARGUMENTEAZĂ!

1. „Dincolo de informație, cartea propune drumuri neștiute și ascunde o experiență care imită gestul Creatorului divin.”
2. „Depozit al valorilor spirituale, labirint inițiativ și spațiu al cunoașterii raționale, orice carte închide în sine și secretul salvării ființei.”
3. „Pentru ființa instinctuală, cartea reprezintă o amenințare; ea este spațiul iluminat în care individul tenebros se simte opresat și pierdut ca într-un labirint.”

(Doina Ruști, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*)

PARTEA a II-a

TESTE DE EVALUARE A CONȚINUTULUI ÎNVĂȚĂRII

CLASA a V-a TESTE INIȚIALE

TESTUL 1

Citește cu atenție textul următor, pentru a răspunde apoi cerințelor formulate în continuare:
„Ploaia. Băiatul asculta, ghemuit sub plapumă, foșnetul ploii pe acoperișul de tablă. Pe fereastră se frângeau fulgere. Păreau crengi de foc care se mistuiau într-o clipă. [...]

— Bunico! chemă el, ridicându-se în coate.

Nu-i răspunde nimeni și i se făcu frică. Coborî totuși din pat și se apropie de sobă. Bunica dormea [...] și băiatul zâmbi. «E aici bunica – își spuse – n-are de ce să-mi fie frică.» [...]

Ploaia și vuietul ei depărtat, străin și parcă de pierzanie a unor lumi ascunse și nedeslușite, scurgea ceața de vânt și de ape urca în urechile băiatului ca o pasăre ce i se risipea apoi în trup. I se părea că plânge cineva, că se vaită și în același timp goana șuvoiului prin burlanul din dreapta ferestrei îl făcea să se scuture înfiorat.”

(Fănuș Neagu, *În zori, pe ploaie*)

SUBIECTUL I – 55 de puncte

A.

1. Extrage din text două structuri care conțin imagini auditive ale ploii. (5 puncte)
2. Prezintă succint starea sufletească, generată de ploaie, a personajului-copil. (5 puncte)
3. Explică, în cinci-șase rânduri, secvența următoare, evidențiind maniera artistică prin care scriitorul surprinde un aspect din natură: „Pe fereastră se frângeau fulgere. Păreau crengi de foc care se mistuiau într-o clipă.” (10 puncte)

B.

4. Numește două însușiri posibile ale bunicii, susținute de afirmația copilului: „E aici bunica... n-are de ce să-mi fie frică.” (5 puncte)
5. Realizează, în opt-zece rânduri, o descriere a ploii, din perspectiva, la alegere, a unui:
 - a. copac;
 - b. nor;
 - c. greier. (10 puncte)

SUBIECTUL I (40 de puncte):

Redactează o compunere de aproximativ o pagină, cu începutul: „Ulița se îmbrăcase cu soare. Copilul ședea în brațele ei...”, în care să valorifici sugestiile imaginii și ale textului dat.

Pentru obținerea punctajului acordat, vei avea în vedere:

- adecvarea conținutului la cerință, în spiritul creativității și al originalității;
- îmbinarea narațiunii cu descrierea ca moduri de expunere;
- integrarea a patru expresii din text, pe care le vei sublinia;
- propunerea unui titlu sugestiv.

SUBIECTUL al II-lea (20 de puncte):

1. Explică, în cinci-șapte rânduri, semnificația următoarei secvențe, extrase din textul-suport: „...primăvara e o Duminică a pământului”. (5 puncte)
2. Enumeră două trăsături ale uliței care se regăsesc atât în textul-suport, cât și în imagine. (5 puncte)
3. Prezintă, într-un text de cinci-șapte rânduri, un detaliu care ți-a atras atenția în imaginea dată, utilizând procedeele artistice învățate. (10 puncte)

SUBIECTUL al III-lea (40 de puncte):

1. Scrie patru termeni din familia cuvântului *verdeață*, prezent în text. (10 puncte)
2. Scrie câte un cuvânt derivat cu sufix diminutival, pornind de la fiecare dintre următorii termeni din text: *piatră, uliță, floare, inimă*. (10 puncte)
3. Găsește câte un sinonim potrivit sensurilor din text ale cuvintelor: *răsfăță, mlădieri, tăcere, surâs*. (10 puncte)
4. Realizează analiza gramaticală (ca parte de vorbire și de propoziție) a celor patru cuvinte subliniate în text, pe baza criteriilor studiate. (10 puncte)

Notă: toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă 10 puncte pentru redactarea întregii lucrări (organizarea textului, respectarea normelor de redactare și de exprimare scrisă, ortografie, punctuație, lizibilitate) și 10 puncte din oficiu. Total: 120 de puncte.

CLASA a V-a

TESTE DE ANTRENAMENT

TESTUL 1**SUBIECTUL I (70 DE PUNCTE)**

Citește cu atenție textele următoare, pentru a răspunde cerințelor formulate în continuare:

A. Lectura textului literar (40 de puncte):

„De unde au ieșit atâtea caise ca niște ouă ale lunii, la răsărit, în ceață, scoase cu năvodul din apele acoperite cu cocă de aur? Toată lumea le transportă în care și coșuri, cu gălbenușul pe dinafară, și pâlpâirea lor de catifea scoate un miros de tămâie amestecat cu adieri și amintiri de portocale.

CUPRINS

<i>Argument</i>	3
PARTEA I - CONȚINUTUL ÎNVĂȚĂRII	
Cartea – obiect cultural	5
Raportul dintre realitate și literatură	7
Textul și opera. Opera literară	8
Moduri de expunere: narațiunea, descrierea, portretul, dialogul, monologul	11
Personajul literar	20
Figuri de stil	23
Versificația	27
Textul nonliterar	30
Autor-narator-cititor	32
Texte literare populare și culte	36
Genuri și specii literare	38
I. Specii epice	48
II. Specii lirice	65
III. Specii dramatice	69
Literatura și celelalte arte – interferențe în spațiul operei literare	71
Categoriile estetice	78
PARTEA a II-a – TESTE DE EVALUARE A CONȚINUTULUI ÎNVĂȚĂRII	
Clasa a V-a Teste inițiale	81
Clasa a V-a Teste de antrenament	85
Clasa a V-a Teste finale	101
Clasa a VI-a Teste inițiale	105
Clasa a VI-a Teste de antrenament	109
Clasa a VI-a Teste finale	125
Clasa a VII-a Teste inițiale	128
Clasa a VII-a Teste de antrenament	132
Clasa a VII-a Teste finale	149
Clasa a VIII-a Teste inițiale	153
Clasa a VIII-a Teste de antrenament	157
Clasa a VIII-a Teste finale	173
PARTEA a III-a – LITERATURA ȘI CELELALTE ARTE. TESTE	
Clasa a V-a Test de inițiere	177
Clasa a V-a Teste de antrenament	178
Clasa a VI-a Test de inițiere	185
Clasa a VI-a Teste de antrenament	186
Clasa a VII-a Test de inițiere	192
Clasa a VII-a Teste de antrenament	194
Clasa a VIII-a Test de inițiere	200
Clasa a VIII-a Teste de antrenament	201
PARTEA a IV-a – RĂSPUNSURI ȘI SUGESTII DE REZOLVARE LA TESTELE DIN PARTEA A II-A	
Clasa a V-a	208
Clasa a VI-a	210
Clasa a VII-a	212
Clasa a VIII-a	214
RĂSPUNSURI ȘI SUGESTII DE REZOLVARE LA TESTELE DIN PARTEA A III-A – LITERATURA ȘI CELELALTE ARTE	
Clasa a V-a	217
Clasa a VI-a	218
Clasa a VII-a	219
Clasa a VIII-a	220
<i>Bibliografie teoretică</i>	221
<i>Texte-suport pentru aplicații și teste</i>	222